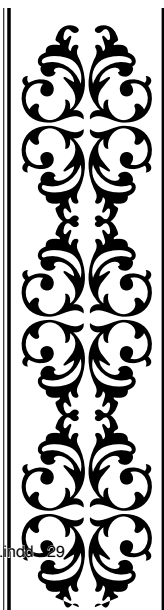

הן צדק

ע"פ הגמרא בשבועות (ועוד כמה גמרות) ניתן להבין שמצות, מדבר שקר תרחק' אוסרת כל סיפור או מעשה -ולפעמים גם שתיקה- כשהכוונה היא לרמות -להביא לתוצאה שאינה תואמת את האמת והצדק. בנוגע למי שאמר לחבירו שעומד לעשות איזה דבר -האם חייב לעמוד בדיבורו -מצינו סוגיות ברוח אחרת-

1 ב"מ מ"ד ע"א במשנה, כל המטלטלין קונין... בדיבורו

משיכה מהווה קנין במטלטלין אבל כסף אינו קונה -ובכל זאת החוזר בו מקניית או מכירת מטלטלין אחרי שנתן או קבל כסף קללוהו חז"ל ב,מי שפרע' -ההפך מ,מי שברך'.

2 שם מ"ט ע"א, רב כהנא יהבו ליה... אין בהן משום מחוסרי אמנה, ורש"י

רב כהנא קבל כסף תמורת כמות מסויימת של פשתן ועלה מחיר הפשתן אחרי שקבל המעות ולפני שסיפק את הפשתן -פסק לו רב שקבלת המעות מחייבת אותו בפשתן בשווי המעות כפי מחיר הפשתן היום -ואם יחזיר לו את הכסף יהיה במי שפרע (רבי יוחנן חולק על רב והלכה כרבי יוחנן), וזה שהסכים לספק את כל הכמות לא מחייב אותו היות והיה בדיבור בלבד -והגמ' הביאה מחלוקת רב ורבי יוחנן בענין, שלפי רבי יוחנן חייב אדם לקיים לאחרים את מה שאמר להם גם אם לא עשו מעשה קנין על הדברים -ואם אינו מקיים את דיבורו נקרא בפי חז"ל מחוסר אמנה.

3 שם, מיתבי רבי יוסי ברבי יהודה אומר... ואחד בלב, ורש"י

הגמ' הביאה ראיה לדברי רבי יוחנן מדרשת רבי יוסי בר"י, הן צדק' -שממנה משמע שיש אפילו פסוק המחייב לקיים את דיבורו, והגמ' דחתה את הראיה -שהאיסור שם הוא במי שלא התכוון לקיים את דיבורו בשעה שאמר.

4 שם, ומי אמר רבי יוחנן הכי... בדלא נטלו שמע מינה

לפי מסקנת הגמ' גם לפי רבי יוחנן לא שייך מחוסר אמנה אלא איפה שהיו להם לאחרים לסמוך על דיבורו -כגון במתנה מועטת- אבל האומר לחבירו שהוא עומד לעשות בשבילו איזה דבר הכרוך בהוצאות גדולות או מאמץ רב אין לו לחבירו לסמוך על דבריו וממילא מותר לו לחזור בו.

וא"כ לכאורה - לפי רבי יוחנן חייב אדם לקיים את דבריו כלפי הזולת כל שהיה לו לחבירו לסמוך עליו ומקורו מהן צדק, ואילו רב מפרש את הן צדק לכוונתו בשעת האמירה - שאסור לו לומר שיעשה איזה דבר כשאינן בכוונתו לקיים את דיבורו.

5 רי"ף פרק הזהב (כ"ט ע"א), איתמר דברים... ואחת בלב

הרי"ף פסק גם כרבי יוחנן (שהרי במחלוקת רבי יוחנן ורב הלכה כר' יוחנן) שהחוזר בו ממתנה מועטת הרי הוא מחוסר אמנה, וגם כדחיית הגמ' בדברי רבי יוסי בר"י לפי רב שאסור לדבר אחד בפה ואחד בלב מהן צדק!

6 רא"ש שם סי' י"ב, למועטת

הרא"ש הסביר שהרי"ף סובר שדוקא בה"א של הגמ' הבינו שמקורו של רבי יוחנן הוא מהן צדק, אבל לפי המסקנא -שגם לפי רבי יוחנן מחוסר אמנה הוא דוקא במתנה מועטת- הרי שאין האיסור מחמת צדקת דיבורו אלא מפני שאין לאכזב את מי שסומך עליך - ואין לייחס את האיסור להן צדק- וממילא גם רבי יוחנן יפרש את הן צדק כאיסור אחד בפה ואחד בלב.

וא"כ יוצא שלפי הרי"ף האומר שיעשה איזה דבר וכבר בשעה שאמר כן לא היה בדעתו לקיים את דיבורו עובר על הן צדק, אבל אם בדעתו היה לקיימו מותר לו להתחרט -אלא אם שמכו עליו אחרים בצדק- דהיינו שהיתה מתנה מועטת.

רש"י והרמב"ם ועוד ראשונים לומדים את מסקנת הגמ' אחרת-

7 רש"י כתובות פ"ו ע"א ד"ה פריעת בעל חוב, וגליון הש"ס לר"ע איגר שם

רש"י פירש כאן שהמצוה לשלם חוב היא מצות הן צדק, וכנראה הוקשה לר"ע איגר שלמסקנא הן צדק בא לאסור אחד בפה ואחד בלב אבל אין החיוב לקיים דבריו כלול בהן צדק - אלא שרש"י הבין שלפי רבי יוחנן נשאר הן צדק המקור לדין מחוסר אמנה - החיוב לקיים את דיבורו.

8 שביעית פרק י' משנה ט' ופירוש המשניות להרמב"ם ד"ה אבל כל המקיים

גם ברמב"ם כאן מפורש שהחיוב לקיים את דיבורו הוא מהן צדק.

ובאמת, יש מקום גדול לומר שרש"י והרמב"ם סוברים שלפי רבי יוחנן האיסור לדבר אחד בפה ואחד בלב כלול ב,מדבר שקר תרחק' - שהמדבר היום על מה שיעשה מחור איננו מדבר כנביא ומי יודע מה יולד יום - אלא שמביע את כוונותיו נכון לשעה זו - וכאילו אמר, כעת אני מתכנן לעשות כך וכך למחר' - ולכן אם התחרט אין כאן עבירה על מדבר שקר תרחק - אבל מאידך אם לא התכוון לקיים את דברו בשעה שאמרו הרי שיקר (ואף אם בסוף קיימו!)

9 ספר החינוך מצוה ת"ז, וכן בכל... תרחק'

לפי החינוך מדבר שקר מחייב גם קיום כל דבר שאמר שיעשה!

10 סוכה מ"ו ע"ב, וא"ר זירא לא לימא... דבר שקר'

המבטיח לקטן שיעשה דבר חייב לקיימו כדי שלא יבא הקטן לחשוב שמותר לשקר.

והנה, לעיל ראינו שלפי רש"י מסקנת הגמ' היא שהמקור לזה שהנושא ונותן בדברים חייב לקיים דיבורו הוא מהן צדק' ואילו לפי הר"ף הוא דין אחר לגמרי. בתוס' מצינו חידוש בהגדרתה של האיסור -

11 תוס' כתובות דף ק"ב ע"א ד"ה אליבא דבן ננס, ועוד דשמעינן ליה לרבי יוחנן... דגמר ומקני'

מפורש בתוס' שהאיסור לחזור בו מדבריו שחידש רבי יוחנן הוא ענין של מעשה קנין!

12 גיטין ל' ע"א משנה, המלוה מעות... 'וגמ', ... במכרי כהונה'

ישראל הרגיל לתת תרומותיו ומעשרותיו לכהן מסויים יכול להלוות כסף לאותו הכהן ולעכב את מעשרותיו בפרעון החוב, ויצא ידי נתינת מעשרות - מפני שהכהן כבר זכה במעשרות בשעת הפרשה שהרי כל מעשרותיו נתונות לכהן הוא.

13 תוס' ב"ב קכ"ג ע"ב ד"ה הכא במכרי כהונה... כמחזק'

התוס' הסבירו שדין, מכירי כהונה' נובע מזה שאם רגיל הוא לתת את תרומתו לאותו כהן מנהגה מתפרש כהבטחה גם על העתיד, והיות ובין כך אין הישראל יכול לעכב את התרומה אצלו שהרי הוא ממון כהנים וכל מה שיש לו לישראל בתרומה היא הזכות לבחור לו כהן - וזה נקרא, טובת הנאה' אין זה אלא מתנה מועטת - וא"כ הוי כאילו הבטיח לכהן לתת לו מתנה מועטת ואסור לו לחזור בו - וממילא הוי כאילו כבר זכה הכהן בתרומה.

14 קובץ שעורים לב"ב סי' שע"ד, ...אצל הכהן'

ר' אלחנן הסביר שלפי התוס' הבטחה בפה מהווה מעשה קנין אלא שיש לו זכות חזרה וכל שלא חזר בו כבר קנוי לו משעת ההבטחה וכמו שבב"מ מפורש בדברי רבי יוחנן שהלוי יכול להפריש תרומת מעשר מהמעשר שהבטיח לו הישראל ולא נקרא אינו ברשותו. (התוס' הזכירו שכל זה הוא במתנה מועטת דוקא- אבל במתנה מרובה היות ואין לסמוך על דיבורו אין כאן מעשה קנין.) וא"כ- הענין של מחוסר אמנה במתנה מועטת הוא או משום, הן צדק' או מפני שהוא מעשה קנין ואין רוח חכמים נוחים מהחזור בו.

למדנו שהנושא ונותן בדברים אסור לו לחזור בו והחזור נקרא מחוסר אמנה. ישנה מחלוקת ראשונים אם שני הצדדים חייבים לעמוד בדיבורם גם אם נשתנה מחירה של הסחורה- ומקור הדברים הוא משיטת רבי שמעון בקנין כסף למטלטלים-

15 ב"מ דף מ"ד ע"א במשנה, כל המטלטלים...'

שיטת רבי שמעון היא שמעות קונות במטלטלין בנוגע ללוקח - שאינו יכול לחזור בו- אבל לא לענין המוכר. טעמו של ר"ש מפורש בגמ' מפני שמדאורייתא מעות קונות גם במטלטלין -ולכן אין הלוקח יכול לחזור בו, אבל בנוגע לחזרת המוכר ישנה תקנה מיוחדת- מפני שבדרך כלל חפץ הנקנה בכסף ללא הגבהה נמצא במחסנו של המוכר עד שיבא הלוקח לאסוף אותו ובינתיים יש לחשוש שלא ישמור המוכר את החפץ המכור כראוי ולכן תקנו שתהא הברירה בידו לחזור בו אם יעלה המחיר וממילא ישמרנו היטב.

16 שם ע"ד ע"ב בגמ', אימור דאמר רבי שמעון... בתרי תרעי לא אמר' ורש"י, ...מי שפרע'

הגמ' חידשה שבמקרה וקנה חפץ ע"מ לקבלו לאחר זמן ובינתיים ירד המחיר מודה רבי שמעון שעל דעת כן לא קנה הלוקח ויכול לחזור בו (אבל בכל זאת מקבל מי שפרע.)

17 בעה"מ לפרק רביעי (בר"ף כ"ט ע"ב) ד"ה פסק הרי"ף, ...ואין עליו דין מחוסר אמנה'

שיטת בעה"מ היא שכשם שלפי רבי שמעון אין מעות קונות בתרי תרעי כך הדין בנוגע למחוסר אמנה. (לפי מה שראינו באחרונים שה, אין רוח חכמים נוחין הימנו' במחוסר אמנה נובע מזה שעצם הדיבור כבר עושה קנין אלא שיש לו זכות חזרה ולא ניחא להו לחכמים בניצול אותה זכות-לכאורה אם לר' שמעון אין מעות קונות בתרי תרעי אז גם דיבור אינו קונה וממילא אינו מחוסר אמנה.)

18 רמב"ן שם במלחמות ד"ה ועוד פסק הרי"ף, ...רבינו שלמה ז"ל'

הרמב"ן טוען שזה שלפי ר"ש אין המעות קונות בתרי תרעי הוא במשלם היום ע"מ לקבל לאחר זמן אבל במשלם ע"מ לקבל מיד ובינתיים ירד המחיר לפי ר"ש קנה מה"ת ואין הלוקח יכול לחזור -וממילא גם בנושא ונותן בדיבור החזור נקרא מחוסר אמנה.

19 רא"ש פרק הזהב סי' י"ד, ודברים בלא מעות...'

הרא"ש פסק כמו הבעה"מ

ראינו בתחלת הסוגיא את המעשה ברב כהנא והכיתנא שנתייקרו שרב התיר לו לחזור בו ממה שלא שילם עליו, ואח"כ הביאו את המחלוקת בין רב ורב יוחנן אם דברים יש בהם משום מחוסרי אמנה-

20 רש"י ב"מ מ"ט ע"א ד"ה שלא ידבר אחד בפה, ותוס' שם ד"ה מודה רבי יוחנן

מרש"י משמע שלפי רב לא אסר הן צדק לחזור בו משום שינוי בשער- ומשמע שלפי רבי יוחנן אסור, והתוס' שפירשו שיוקר הוי כמו מתנה מועטת ג"כ סוברים שאסור לחזור מפני היוקר. (לכאורה אין הכוונה בתוס' שמדובר בהפרש קטן במחיר-אלא שיוקרא וזולא תמיד נקרא מתנה מועטת היות ובשעה שהסכים או בשעה שקבל כך הי"ה המחיר.)

וא"כ- הרא"ש והטור סוברים כבעה"מ, ורש"י ותוס' כרמב"ן

21 שו"ע חו"מ סי' ר"ד ס"ז, רמ"א סוף סעיף י"א, וסמ"ע ס"ק י"ב

השו"ע סתם ומשמע שסובר כמו הרמב"ן, והרמ"א כתב וכן נראה עיקר על שיטת הרמב"ן, אבל משמעות הסמ"ע היא כמו בעה"מ.

עוד ענין מצינו בגמ' ובראשונים בנוגע לקיום דיבור-

22 משנה פסחים צ' סוף ע"ב, האונן... וגמ'... כזב'

אסיר בידי ב"ד שהובטח לו שישחררו אותו בליל פסח אפשר לסמוך על ההבטחה ולשחוט עליו קרבן פסח פרטי - ואין לחשוש שיחזרו בהם מההבטחה ויצא הפסח לשריפה, מפני שיהודים מקיימים את הבטחותיהם.

23 שערי תשובה לרבנ"י שער שלישי סי' קפ"ב וקפ"ג, כי נתון יתן לו'

כנראה סובר רבינו יונה ששארית ישראל שייך כשאומר בלשון הבטחה דוקא.

בגמרא מצינו דרגא עוד יותר גבוהה באמינות-

24 מכות דף כ"ד ע"א, ודובר אמת... ספרא' ורש"י

רב ספרא קיים גם את הסכמתו בלב

25 מהרש"א מכות כ"ג ע"ב ד"ה דובר אמת

לפי המרדכי, חומרת רב ספרא היא להתנהג גם בדברי חולין כאילו הם קדשים כמו שהיו מחמירים לאכול את החולין על טהרת הקודש, וממילא היו חוששים לקיים את מחשבותיהם כשם שמחשבה בהקדש קונה.

1 כל המטלטלים קנין זה את זה
כיצד משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות
אינו יכול לחזור בו *נתן לו מעות ולא משך
הימנו פירות יכול לחזור בו *אבל אמרו מי
שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה הוא
עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבור

כל המטלטלין קנין זה את זה
בין בזהות תליפין שהחליף אלו באלו
בין שמשך האחד קנה חבירו את שט
בין בזהות דמים בכמה תנן לו את
שך בקדוק זה חוזר ואומר ט בכמה
תקני שך בקדוק וכתבתי ומשך האחד
מתקיימו הדברים והאי כל לאחויי אפי'
הים מלא משוח בכים מלא משוח כדריש לקיש בגמרא*

2 רב

כתנא יהבו ליה זווי אביחנא לסוף אייק
כיחנא אתא לקמיה דרב אמר ליה במאי
הנקיטת זווי הב להו ואיך דברים נגהו ודברים אין בהן משום מחסרי
אמנה ראיחמר דברים רב אמר אין בהן משום מחסרי אמנה *ורבי יוחנן
אמר *יש בהם משום מחסרי אמנה

במאי דנקיטת
זווי סב לכו . וזי לא תקבלת מי שפרע : ואיך . החסרי : דברים
גיטו . בלא משוח

3 מיתובי רבי יוסי ברבי יהודה אומר מה
תלמוד לומר הן צדק והלא הן בכלל איפה היה אלא לומר לך *שיהא
הן שלך צדק ולא שלך צדק אמר אביי הוהו *שלא ידבר אחד בפה
ואחד בלב

הן בכלל איפס .
שההן י"ב טנין וזיפה שלשה טנין
שהן ט"ב טנין : אלא שיפס טן שלך
ט' . כלומר כשאתה מדבר טן או
לאו קיים דכריך והצדק אוסס : שלא
ידבר אחד כפס ט' . בשעה שהא
אומר הדבור לא יאז בדעתו לשטט
אבל אם נשתנה השער לאחר זמן
והוא חוזר בו לפי שיטי השער אז
כאן חסרון אמנה :

4 ומי אמר רבי יוחנן הכי והאמר
רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן האומר לחבירו מתנה אני נתן לך יכול
לחזור בו יכול פשיטא אלא *מתוך לחזור בו אמר רב פפא *ומודה רבי
יוחנן *במתנה מועמת דסמכא דעתייהו הכי נמי מסתברא דאמר רבי אבהו
אמר רבי יוחנן *ישראל שאמר לבן לו כור מעשר יש לך בידי בן לוי רשאי
לעשותו תרומת מעשר על מקום אחד אי אמרת בשלמא לא מצי למיהדר
ביה משום הכי רשאי אלא אי אמרת מצי למיהדר ביה אמאי רשאי אישתכח
דקא אכיל טבלים הבא במאי עסקינן כגון שנמלו ממנו וחוזר והפקידו אצלו
אי הכי אימא סיפא נרנו לבן לוי אורד אין לו עליו אלא תרעומת ואי סלקא
דעתך כגון שנמלו ממנו וחוזר והפקידו אצלו אמאי אין לו עליו אלא תרעומת
כיון דמשכיה ממנוא אית ליה גביה אלא לאו שמע מינה ברלא נמלו שמע
מינה

מי אמר רבי יוחנן :
פסי . דיש בדברים משום חסרון
אמנה : יכול לחזור בו . וקשיא לן
יכול פשיטא דהא לא משך ואין כח
בכ"ד לטפו : אלא . והאי על כרחך
מוהר לחזור בו קאמר ולאשמעין
דאפילו חסרון אמנה ליכא : מודה ר'
יוחנן כמסנה מופסס . שאין מותר
לחזור משום דמכא דעתייהו דמקבל
אחיבוייה ובי אמר מותר לחזור בו
במתנה מוכנה קאמר דלא סמכא
דעתייהו דמקבל דנקיימיה לויטרייה :
לכן לוי . כל לוי קצוי בן לוי : כור
פפא יש לך בידי . שטיירתי מפרותי
והאנו לך : תרומת מעשר . שהלוי
מפריש מעשר לכהן מעשר מן
המעשר : פסוס כפי רשאי . יש ט
לסמוך על מה שכתוב (נפיה ג)
שארית ישראל לא יעשו טולה ולא
ידברו כזב ולא יתנו ללוי אחר והא
מתנה מועמת היא שאין לישראל
במעשר זה אלא תובת הגאה שהיה
בידו מחזילה לתת לכל בן לוי שרלה :
אין לו פלו . אין לו לכן לוי רשון
על ישראל זה : אלא תרעומת .
שהבטיחו בתחלת נוכחה : אלא ש"ס
ברלא נמלו . ה' דיש בדברים משום
חסרון אמנה :

5 'איתמר דברים רב

אמר אין בהם משום מחוסרי אמנה ורבי יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה ואף רבי יוחנן לא אמר אלא במתנה מועטת משום דסמכא דעתיה אבל במתנה מרובה דלא סמכא דעתיה לא והלכתא כר' יוחנן (א) תניא ר' יוסי ברבי יהודה אומר מה ת"ל °והיון צדק והלא היון בכלל איפה אלא שיהא הן שלך צדק ולא שלך צדק °ופירשה אביי שלא ידבר אהת בפה וארת בלב

6 יב נד ע"א [איתמר דברים רב אמר אין בהם משום מחוסרי אמנה ור' יוחנן אמר יש בהם משום מחוסרי אמנה. ולאף ר' יוחנן לא אמר אלא במתנה מועטת דמתנה דעתייה של המקבל שיקיים דבריו ומחבר אמרנו אם יחזור בו. אבל מתנה מרובה לא סמכא דעתייה דמקבל אלא היה בעיניו כמפליגו בדברים. והלכתא כר' יוחנן. תניא ר' יוסי ברבי יהודה אומר מה ת"ל היון צדק והלא היון בכלל איפה אלא שיהא הן שלך צדק ולא שלך צדק. וס' אביי שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב. תמיה לי מה האריך רב אלפס כאן הך פירושו דאביי דלכאורה משמע דאליבא דרב האריך לפרש כן. דלר' יוחנן אהיא ברייהא כשפסיה ללשונות דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה ויראה דסבר רב אלפס ז"ל דנסי דפריך מהך ברייהא לרב ומשמע לר' יוחנן דשמעין מיחא דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה. לכהן דמפליג לר' יוחנן בין מתנה מרובה למועטת מסתבר דלא שמיע ליה לר' יוחנן מקרא. אלא עיקר קרא אחא לאחד בפה ואחד בלב. דאי שמיע ליה לר' יוחנן מקרא לא מסתבר לחלק בין מתנה מרובה למועטת.

7 פריפס כע"ס פלוס •

מנה עליו לפרוע חובו ולאמת דבריו דכתיב הן דק שיהא הן שלך דק °ולאו שלך דק (בבא מציעא 97 מנ"י):

גלין הש"ס
רש"י ד"ס פריפס כע"ס
ס' ולאף שלך דק כ"מ
ד' פס ע"א וע"ס וע"ק:

אבל כל המקיים דברו ויחייב עלמו להיות משא ומתן בלשונה ולא יחזור בו ולאף על פי שאין שם משיכה רוח חכמים נוחה הימנו ואמרו ע"ה (ב"מ פ"ד דף מט) איפת דק והן דק הן שלך יהיה דק ר"ל כשהדבר דבר השלימה לעוב: מליק סכת שביעית

8 ה"המחזיר חוב בשביעית רוח חכמים נוחה ממנו הלוחה °) מן דגרי שנתגירו בניו עמו לא יחזור לבניו ואם החזיר רוח חכמים נוחה ממנו °כל המפלטין נקנין במשיכה °וכל המקיים את דברו רוח חכמים נוחה ממנו:

9 וכן בכל מה שידור האדם לקרבן או לבדק הבית או לצדקה או לבית הכנסת וכיוצא בהן עובר עליהן משום לא יחל. אבל בענינים אחרים, כגון הנודר לחברו דבר, או האומר דבר פלוני אעשה או לא אעשה שלא בלשון נדר ואיסור וקונמות, אף על פי שהוא מכוער ולא יעשו כן רק פחותי הנפש בבני אדם, אינו עובר בלא יחל אלא בענין שכתבנו. ואמנם על הכל נאמר בתורה [שמות כ"ג, ד'], מדבר שקר תרחק.

10 וא"ד
וירא לא לימא איניש לינוקא דיהיבנא לך
מידי ולא יהיב ליה משום דאתי לאנגמוריה
שיקרא *שנא' למדו לשונם דבר שקר

11 ועוד דשמעינן ליה לרבי יוחנן בזהב (ב"מ 97 מ.ט.) היתן מתנה מועטת לחבירו קנה אע"פ שלא
הניב לידו הנמל ומקני

מתני' לסיים מפריש

פליטין מפלקין - האמלה הוא כשפריש
תרומוהו ימכור התרומהויעכב הדמים
לעלמו בפרטון החוב זה בשביל הכהן
וכן המעשר ראשון בשביל לוי ומעשר
עני בשביל עני והמעשרות יעכב
ויאכל אלא שמפריש מעשר מן המעשר
לכהן שהן מותרין לזרים מכיון שאין
כאן גזל מתנות שכבר נתן דמיהם
לכהן זה ובשעת האלוהה פסק להם
דמים: **ליעול ראשון מן סיורשין** - מפני
שאין חוב זה מוטל עליהן לפרוע יטול
מהם רשות אס רזיטם שיתקבל חובו
בשבילם יעכבם ממעשרות עלמו: אינו
נריך ליעול ראשון - דיש כח לב"ד להטיל
חוב זה על כל הכהונה והלויה לפי
שתקתום הוא שימלאו מעות להלויה:
ג' ואפ"ג דלא אטו לידים - בתמיה
אע"פ שאיט טתגן לכהן ויחזירם לו
קתגי מתגי' דיפריש עליהן וכיון דלא
מכו לדידה מאן זכי ליה להאי כהן הכי
תרומה שיקבלנה זה בחובו והיאך ילא
ידי נתינה: **במכרי כסונס** - כמו איש
מאת מכרו (מ"ב יב) שהם מכירין
ואוהבין דאיט רגיל לתת תרומות
ומעשרות אלא לכהן זה הלכך כיון
דמלתא דפשיטא היא דלדידה יהיב להו
אסחי להו שאר כהני דעתייהו והוה
כמאן דמטו לדידיה דהני:

מתני' : 12

המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני
להיות מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן
בחזקת שהן קיימין ואינו חושש שמא מת
הכהן או הלוי או העשיר העני ימתו צריך
ליטול רשות מן הורשים אם הלואין בפני ב"ד
אינו צריך ליטול רשות מן הורשים: **גמ' ואף**
על גב דלא אתו לדידה אמר רב 'במכרי
בהונה ולויה

הבא 13 במכרי כהונה

(ולויה) עסקינן - בכל דוכתא עבדי
מכרי כהונה מוחזק בפרק כל הגט
(גיטין 97 ל') המלוה מעות את הכהן
והלוי והיינו טעמא שזה מתנה מועטת
ואסור לחזור בו ואפי' בדברי' בעלמא
ואע"פ שאס רצה יכול לחזור בו מכל
מקום כל כמה דלא הדך הוי כמחזק

14 **שעד**) בתוס' כתבו דמכירי כהונה הוי כמו מתנה מועטת דאסור לחזור בו ומ"מ מהניא חזרתו ולכאורה משמע, שמכירי כהונה לא זכו עדיין עד שתבא לידם, וכן הבין בקצה"ח סי' רע"ח אבל באמת א"א לפרש כן, דהא במלוה מעות את הכהן, גיטין ל', מבואר דבמכירי כהונה יכול למכור חלקו, ואי נימא דלא זכה עד שתבא לידו, איך ימכור דבר שאינו שלו, וכן בסוגיין מבואר, דמוריש את בניו, ואם המוריש לא זכה בהן איך יוריש לבניו, ובקצה"ח כתב דגם בנשבע לתת לחבירו, כיון דאסור לחזור בו, יכול המקבל להורישו, ודברי תימה הן, דכיון דשבעה אינה עושה קנין, איך יוריש דבר שלא זכה בו מעולם, ובתוס' כתובות ק"ב כתבו דיש דברים שאינן צריכין קנין, דכיון דגמר ומקני א"צ מעשה קנין, והביאו ראיה, ממתנה מועטת, ב"מ מ"ט, והיינו מדיכול לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר, אלמא דקני, והוא תמיה לכאורה, דהא מבואר שם דיכול לחזור בו, ואי נימא דקנה, אמאי יכול לחזור, וצ"ל, כמו שמצינו — ק"ג — קנין עד אימת יכול לחזור בו, והוא דוקא בקנין סודר, והטעם, כיון שלא הוציא עדיין הדבר מרשותו, קים להו לרבנן שכונתו היתה שיכול לחזור, הי"ג במכירי כהונה, אף דגמר ומקני לאלתר, מ"מ דעתו להקנותו רק בתנאי אם לא יחזור בו עד שיבא ליד הכהן, ואם לא חזר בו, קנה הכהן למפרע, ומשו"ה מיקרי מחזק אצל הכהן,

15 כל המטלטלים קונין זה את זה כיצד משך הימנו פירות ולא נתן לו מעות אינו יכול לחזור בו *נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו *אבל אמרו מי שפרע מאנשי הוד המבול ומדוד הפלגה הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדבורו *רבי שמעון אומר כל שהכסף בידו יוד על העליונה :

יכול לחזור בו . זה חס : כל שפסקו בידו כו' . פליג ארבעין דאמרי נתן לו משות יכול לחזור בו אפילו טקח ואלף ר"ש נתימר מוכר שהכל בידו הוא דיכול לחזור בו אבל טקח אף יכול לחזור בו ובגמ' מפרש טעמא :

16 **אימור דאמר רבי**

שמעון בחד תרעא בתרי תרעי מי אמר

אימור דאמר ר' שמעון . לטקח לא מלי הדך ביה : כמו פרעא . כגון שלא נשטה השער או השוק פ"מ לקבל מיד וכשטה ובתוך כך נשטה השער דכי פסק לאו אדעתא דתרעא זילא פסק : כפרי ספרי . כי מהניסין : מי אמר . מודה הוא דחזר ואין עליו אלא מי שפרע

17 המאור הגדול

פסק הדין ז"ל כו' יוחנן דאמר דברים יש בהם מחסרי אמנה ולי נראה ה"ם בחד הרעא אבל בחד
תרעי לית בהו משום מחסרי אמנה סדרי דהוה אפעות לר"ש שהן קנינות ללוקח שרוא ארי
יכול להורו בו ובתרי תרעי לא קני אלא קאי באבל אמרו כדאמרינן באיורו נשך דאי לא תימא הכי אם
כן מי שפרע לר"ש בלוקח לית ליה וכו' אף אנו יש לנו לימר כן בדיון מחסרי אמנה דבתרי תרעי קמי
ליה איסורא ואין עלינו דין מחסרי אמנה

18 ועוד פסק הדין ז"ל כו' יוחנן דאמר דברים יש בהם משום מחסרי אמנה לי נראה ה"ם בחד הרעא כו' :
אמר כהוב נראה מדכיו שאח סוכר דתרי תרעי שאמרו בגמרא נפרק חיובו נכך מירושו שהוקף
המקח או כולו בלחוד ואלי המה עליו אם אמרה שזו טעות נמורה בכיון שהמעות קנות לר"ש בדין חורה
ולא הקון כבן מדי ללוקח דליהוד כיה מאי חיובא בין תרי תרעי לתד הרעא ככולכו ודאי משום קאנות בדיח
ואגויל ויהיה נמי א"א לפרעה כלל כהכי דקאמרינן אכל רבנן בין פסק בין לא פסק שקיל כהפשתא דעתייה
דליתיה להרעא וילא ויכתי תרי תרעי לטוס כוגויל דשמעתא וקס"ד דנא מקבל עליה מי שפרע ואם תרי
תרעי כהנה השער בלחוד לעולם לא תמכתה מי שפרע לרבנן והכי קס"ד דרבינא למימר דמקבל אלא הדי
שפוטא היא ופירוש תרי תרעי כגון דיהיב זוי על מנת לקבל לארץ זמן ולא לקבל עבשיו בכיון שהנהגה אלא
ליתן עבשיו והרעא עבד דמשהיה דעקיה אהרעא וילא כלומר שאם ישתהה השער בלחוד זמן שלא יקבל אלא
כשער הול ומשני כר מהרים משתויו וחוט טעל עבשיו אלא נאחר זמן וכבר משום נפישות דכתי סלמה זל

19 ודברים

בלא משת אין רוח חכמים טחה הימנו (ט) [ג] כו' יוחנן דאמר יש בהם משום מחסרי
אמנה. וכתב ב⁶ בעל המאור ז"ל בחדא הרעא אכל בתרי תרעי לית בהו משום מחסרי
אמנה. מדי דהא למעשה לר"ש שהן קנינות ללוקח שהוא אין יכול לחזור ובתרי תרעי יכול
לחזור אלא קאי באבל אמרו חכמים כדאמר בפרק חיובו נשך (דף עד:) [ג] ורואה לדבר
מהארא דקדושין בני רב הנהג בר אבין זבון אמתא וכו' אמר לנו פריעי אין כאן נשכח אין
כאן. וחי סלקא דעמך יש בדברים משום מחסרי אמנה אפי' בתרי תרעי היכי מורה לנו
ר' אמי לכהתלה למיחוד בהו. אשו דברים ומשטן מי גרע מדברים לחודייהו. אלא לא
ש"מ כדאמרינן :

20 מודה רבי יוחנן במתנה מועטת. וזיקר נמי הי כמו מתנה מועטת :

שלא
ידבר אחד כפס כו'. כשעה שהוא
אומר הדבור לא יהא בדעתו לשטות
אבל אם כשעה השער לאחר זמן
והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין
כאן חסרון אמנה :

21 זי הנושא ונותן בדברים בלבד ה"ז יב ראוי לו (י) לעמוד [י] ברבורו אע"פ שלא לקח מהדמים
כלום ולא רשם ולא הניח משכון וכל החוזר בו בין לוקח בין מוכר אע"פ שאינו חייב לקבל
מי שפרע ה"ז ממחסרי אמנה יג ואין רוח חכמים נוחה הימנו :

מי שפרע: הנה יח [טו] אש"פ סנדברים בלא מעות יכול לחזור בו וא"ל לקבל עליו מי שפרע מ"מ ראוי לחדם לעמוד
בדיבורו אש"פ שלא עשה טוס קנין רק דברים בעלמא וכל הסודר בו בין לוקח בין מוכר אין רוח חכמים נוחה הימנו
[יז] והני מילי בחד תרעי אכל בתרי תרעי אין זה ממחסרי אמנה ז' וכל האומר לתת לחבירו מתנה מועטת ולא תמנה לו
הרי זה ממחסרי אמנה (הכל בטור) ופי' לקמן סי' רמ"ט [יח] וי"א דאפילו בתרי תרעי אסור לחזור ואם חזר בו יש בו משום
מחוסרי אמנה (כ"י פ' הוהב ק והמגיד פ"ו דמכירה ר ונ"י כשם מוס' ור' ירוסם ג"ס מ"ד) (ה) (י) וקנדרה [טז] עיקר :

יב ראוי לו
לעמוד בדיבורו דרו"ל אמרו מ"ש הן נדק שיהא הן שלך נדק ואפי' נתייקר השער מ"ל להרמב"ם והמחבר דלא יחזור בו מ"ס כתבו סתמא אכל הר"ש
וסודר מ"ל דאם חזר בו המוכר משום יוקרא והלוקח משום זולא לית לן בה ע"ש ובר"מ :

22 מתני' האוני

י'המפקח את הגל וכן ימי שהבטיחוהו
להוציאו מבית האסורים והחולה והזקן שהן
יכולין לאכול כוית שוחטין עליהן על כולם
אין שוחטין עליהן בפני עצמן שמא יביאו
את הפסח לידי פסול לפיכך אם אירע בהן
פסול פטורין מלעשות פסח שני חוץ
מן המפקח בגל שהוא טמא מתחלתו:
גמ' אמר רבה בר הונא א"ר יוחנן ילא
שנו אלא בית האסורין דעכו"ם אבל בית
האסורין דישאל שוחטין בפני עצמו כיון
דאבטחוניה מפיק ליה דכתיב °שארית
ישאל לא יעשו עולה ולא ידברו כוב

23 קבב הסלק השמי שי, האומר לחברו כי יטיב עמו ויתן

לו מתת, ועודנו מדבר עמו, עם קבו ישח שלא
לתת. ונאמר (תהלים לד יד) נצר לשונה מרע ושפתיה מדבר
מרמה, ופרשו רבותינו זכרונם לברכה (בי"ם מט א) שלא ידבר
אחד בפיה ואחד בלב. ועוד אמרו (בי"ם ירושלמי פ"ד ה"ב) דברים
יש בהם משום מחסרי-אמנה אם יחזור מדבריו, ובקבד
שיהא אומר בפיה וגומר בדעת.

קבב הסלק השמי שי, המבטיח את חברו להיטיב עמו
וישקר דבריו וישים לאל מלתו. כי אחרי אשר אמר
להיטיב עמו בקשון הבטחה ובטח בו לב חברו, אין לו לחלל
הבטחתו, כי זה דרך שקר, והוא כאדם עבר ברית, שנאמר
(צפניה ג יג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב
ולא ימצא בפיהם קשון תרמית. וכן האומר לתת לחברו
מתנה מעטת אף-על-פי שלא הזכיר קשון הבטחה, אמרו
רבותינו כי יש בו משום מחסרי-אמנה, כי לב חברו סומך
עליו ובטח בו, אחרי שהמתנה מעטת.

24 *ודובר אמת
בלבבו כגון רב ספרא

רב ספרא. בשאלות
דרכ אחא* (שאלתא נ) והכי הוה
שוכרא דרב ספרא היה לו חפץ אחד
למסור ונא ארס אחד לפניו בשעה
שהיה קורא ק"ש ואמר לו תן לי
החפץ בכך וכך דמים ולא ענה מפני
שהיה קורא ק"ש כסבור זה שלא היה
רוצה ליתנו בדמים הללו והוסיף אמר
תנה לי בכך יותר לאחר שסיים ק"ש
אמר לו טול החפץ בדמים שאמרת
בראשונה שבאותן דמים היה דעתי
ליחס לך :

25 ואמרו דובר אמת זה רב ספרא. כתב המרדכי פרק קמח דקידושין
דהיינו למעלותה דאף להדיוט היה מקיים מחשבתו כדן הקדש דקנה במחשבה כדכתיב כל נדיב
לב והוא מבואר שהקדיש דנורו כאלו הם לשמים ועשה החול קודש וכענין זה אכלו החסידים חוליהן
על עהרת הקדש והיא המתכונה שלמה שכל דיבורו ומאכלו יהיה קדש

